

Malcolm Munthe og flukten gjennom Rogaland

"His gallantry during the war was legendary" (Andrew Croft, britisk oppdager og etterretningsoffiser).

Av: Christian F. Uhl

Britisk etterretning befant seg i Stavanger i april 1940 for å forberede mulig britisk landgang av militære styrker for å komme tyskerne i forkjøpet. Malcolm Munthe var en av disse britene. Hans flukt gjennom Rogaland ble flittig diskutert etter krigen, og det har vært vanskelig å rekonstruere ruten hans. Jeg har lest boka hans og tatt for meg ulike kilder som supplerer og korrigerer det han selv skriver. Her følger historien om Malcolm Munthe og flukten gjennom Rogaland.

Oppvekst og begynnende karriere

Malcolm Munthe ble født 30. januar 1910 som sønn av datidens berømte lege, Axel Munthe, og en britisk adelsfrue, Hilda Pennington Mellor. Faren, Axel Munthe, var livlege for flere medlemmer av den svenske kongefamilien. Malcolm tilbrakte nye av sin barndom ved det svenske hoffet i Stockholm. Foreldrene levde separert, så derfor bodde han også mye i London hos sin mor. Malcolm avsluttet sine studier i London i 1939 og så da for seg en politisk karriere.

Malcolms far, Axel Munthe

Malcolm hadde alltid bildet av Lointaine med seg

Drømmekvinnen "Lointaine"

På denne tiden svermet han for en ung kvinne som – i følge ham selv – *"måtte være den peneste i verden"*. Han beskriver henne slik: *«Hun så ut som en hyrdinne med gyllen hud, hadde rullende øyne og hals som en svane. Det mørkebrune håret var bundet opp i en liten yndig topp, og om kvelden pleide hun å stikke en liten fjær i den. Hun var romersk katolsk, jeg protestant. Mine sjanser var små. ... Jeg kalte henne Lointaine.»*

Malcolm hadde alltid med seg et bilde av Lointaine. Dette bildet brettet han opp og igjen utallige ganger, og bak på bildet har han notert steder han har befunnet seg.

"Gordon Highlanders"

Malcolm var politisk interessert og fulgte godt med på det som skjedde i Europa i de urolige 30-årene. Da Mussolini invaderte Albania langfredag 1939 ble han opprørt. En dag så han en vervingsplakat etter rekrutter og gikk resolutt inn på vervingskontoret for å verve seg til det militæret. Han ble da plassert i *"The Gordon*

Highlanders”. I september var han ferdig med rekruttskolen i Aberdeen. Etter å ha tilbrakt en heller kjedelig tilværelse ved en militærforlegning i Chelsea, fikk han en dag uventet innkalling til krigsministeriet i London.

Den finske Vinterkrigen

Der fikk han en kjapp redegjørelse om situasjonen i Finland etter at russerne hadde gått til krig for å erobre, for dem, viktige områder i den nordlige delen av landet. Finland hadde bedt om hjelp – noe Storbritannia aktet å bidra til. Planen var å sende militært utstyr og personell som kunne påta seg sabotasjeoppdrag. Malcolm Munthe var nå plukket ut til å planlegge og utføre sabotasjeaksjoner på finsk jord.

Dermed var han nå plassert i den britiske etterretningstjenesten. Han ble fortalt at han var plukket ut fordi han behersket flere språk, blant annet svensk. Litt senere samme dag dro han sammen med en major fra den militære etterretningstjenesten ut til landstedet hans, som viste seg å være en rekvirert villa som var «gjort om til et slags laboratorium for helvetesmaskiner, miner, tidsinnstilte bomber og alle mulige slags spesialvåpen som ennå befant seg på eksperimentstadiet», for å bruke Malcolm Munthes ord. Munthe fikk nå en detaljert beskrivelse av oppdraget. Han ble forevist et 2,5 meter langt rør som skulle graves ned i hele sin lengde mellom svillene et sted på den strategisk viktige Murmanskbanen på Kolahalvøya. En sprengladning på 20 kg skulle plasseres i røret som så skulle eksplodere ved hjelp av en tidsinnstilt tenningsmekanisme. Hensikten med å sprengte Murmanskbanen var å forsøke å hindre russisk framrykking mot havnebyen Petsamo.

Victoria Hotel

Til Stavanger

Etter fullført oppdrag dro Malcolm tilbake til London. Der gjennomgikk han et kort fallskjermkurs, før han så ble sendt til Norge sammen med andre britiske etterretningsoffiserer for å forberede britisk landgang i de viktigste norske byene; Narvik, Trondheim, Bergen og Stavanger. Etter ankomst i Stavanger 5. april installerte Malcolm Munthe seg sammen med fire andre britiske offiserer på Victoria Hotel.

(De påfølgende nærmeste begivenheter er gjort grundig rede for i en tidligere artikkel og skal ikke gjentas her).

På flukt i Ryfylke

I den forrige artikkelen forlot vi Malcolm i disponert Leif Bergs hus i Sandnes. Han og sekretæren ved det britiske konsulatet i Stavanger, frøken Cragg, overnattet der til 10. april. De andre britene, visekonsul Thomas Spence med familie og de andre britiske offiserene hadde dratt direkte til Spences hytte på Vier 9. april.

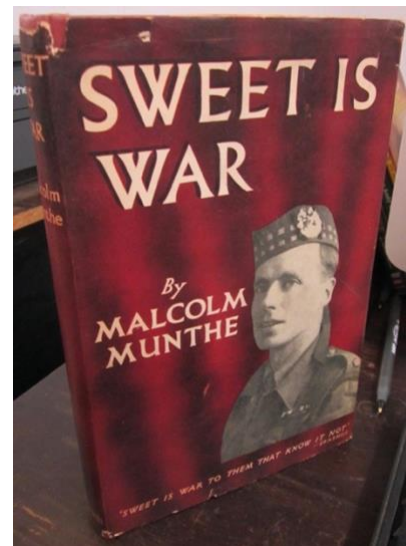
Vi skal nå prøve å følge Malcolms reise videre i Rogaland til han forlot fylket for godt i mai 1940. Malcolm skrev selv en erindringsbok som han begynte på mens han lå på et militærsykehus i Algerie i 1945. Han forteller her om tiden i Rogaland, men i forordet skriver

han at "hukommelsen har jo lett for å danne seg et skjevt bilde. Enkelte steder var det krystallklart, andre steder var det fullstendig innhyllet i tåke... Tiden er gått, og navn, steder og ansikter har glidd inn i hinannen og er blitt utydeligere. Jeg kan ikke garantere for den riktige kronologiske orden overalt i historien. Kanskje har jeg også helt ufrivillig blandet sammen enkelte deler."

Med dette som bakteppe sier det seg selv at skal man kunne rekonstruere Malcolms ferd gjennom Rogaland i april 1940 må man støtte seg på andre kilder. Og heldigvis finnes det kilder.

Disponent Berg bekrefter i en samtale han hadde med Trygve Wyller, forfatteren av boka "Aprildagene 1940", at Malcolm og miss Cragg overnattet hos han og kona til 10. april, og at de dro videre utpå dagen for å få kontakt med de andre engelske.

Malcolm forteller at han og miss Cragg la i vei om ettermiddagen den 10. til konsulens hytte på Vier og at de håpet å være framme neste morgen. Da de kom fram til hytta viste det seg at følget hadde reist videre. Malcolm og miss Cragg overnattet i hytta. Neste dag dro de videre og utpå kvelden den 11. kom de til gården Tysdal i Årdal. 24. november 1954 hadde Stavanger Aftenblad en reportasje der ekteparet Teodor og Berta Tysdal kunne bekrefte store deler av den historien Malcolm selv forteller om oppholdet der. Bror til Teodor, 18 år gamle Sigurd, hadde et trekkspill med hull i belgen. Munthe spurte om han kunne få kjøpe det. Og det fikk han – for 15kr. "Og så det gamle riktespelet", sier Berta i intervjuet. Munthe gjemte så alle papirene sine inne i belgen. Dette trekkspillet hadde han med seg under hele ferden sin gjennom Rogaland – og i følge ham selv helt til Sverige, der ferden hans endte til slutt. Berta forteller videre i intervjuet at hun syntes så synd i dama han hadde med seg, frøken Cragg.

Boken «Sweet is War» ble utgitt i 1954. Den norske tittelen var «På hemmelig oppdrag i Norge»

Rømingane Cragg og Munthe

Aftenbladet bed om å få interessante detaljar om frk. Cragg og Malcolm Munthe si rømingssferd i Ryfylke i april dagane 1940. Det Munthe ikkje har fått med i boka si («På hemmelig oppdrag i Norge») frå turen til Hjelmeland – Vadla kan eg fortelja litt om.

Konsul Spence og huslyden hans var komne hit til Hjelmeland kvelden før, saman med nokre av kontorfolka. Konsulen og familien hans hadde budd hjå oss 10-12 somrar i ferien, så det var berre rimeleg at dei no fann vegen hit. Frk. Cragg tenkte vel òg som så, at sidan konsulfamilien ikkje var å finna i hytta på Vier, måtte dei vera farne til Hjelmeland.

Men det var ikkje trygt å vera her. Dei var for godt kjende. I eit krigsråd same kvelden dei kom, vart me samde om at Vadla i Jøsenfjorden førebels måtte vera likaste staden å gøyma seg på. Sven Gil lova å ta imot dei, og morgonen etter førde hjelmelandsbuen Arne Larsson dei frå Sande med motorbåten sin. Han styrde fyrst mot Jelsa og vende innatt langs Skiftun-landet og før inn Jøsenfjorden på nordsida, så ingen her skulle skjønna kvar dei vart av.

Straks etter at desse var farne sto det brått ein framand mann og

ei framand kvinne midt i tunet vårt. Om det var her det budde ein Ramsfjell? ville dei veta. At eg stokk er for lite sagt. Eg vart redd Kjem Gestapo så snart? tenkte eg. Tyskarane hadde truga med dødsstraff for dei som hjelpte engelskmeinn. — Me er òg engelske, sa desse to. Og dei spurde med ein gong om eg visste kvar konsul Spence og fylgjet hans hadde vorte av. Eg laut seia som apostelen Peter, at eg kjende ikkje det mennesket, men eg slapp å svergia på det. Det var likevel til inga nytte. Gjenta sto der og smilte til dette. Ho spurde om eg ikkje kjende henne. Eg skulle då ha sett henne fleire gonger på konsulatet i Stavanger. — Her er passa våre, sa ho.

— Kva gjorde de på det konsulatet 9. april om kvelden, spurde eg. Då fortalde ho nett det konsulen hadde fortalt meg, og så kjende eg henne. Me fylgde dei på kaien med ein gong, for Arne Larsson var attventande kva tid som helst. Dei spurde sjølv om skys, men det var nei i neven, for dei òg ville til Vadla, — må veta. Det tok likevel ikkje lang tida før dei hadde gjort det klart at dei høyrde til same kompaniet, og så bar det inn etter fjorden med dei i ein fart.

— Og ein koseleg tur var det, seier Arne Larsson. Malcolm Munthe spela på trekkspillet frå Tysdal mest heile vegen. I Vadla tok Sven Gil seg av dei, og som dei andre vart dei gøynde i Førre.

Munthe gav Larsson ein papirkniv og ei treskoj til minne om turen. Han har dei tinga enno.

Hjelmeland, 25 november 1954.

Anun Ramsfjell

Tegn for Herrens komme

Hun var så trett og nervøs at hun nesten ikke sov hele natten. Teodor kunne fortelle at Munthe kom til gården i bil fra Tau og at han dagen etter (dvs den 12.) reiste ned "til Tau i bil att, men han kom attende ut på ettermiddagen og før vidare til Årdal og Hjelmeland med bilen."

Da er vi altså kommet fram til 12., og i sin beskrivelse videre går det mye i surr for Munthe. Det er vanskelig for leseren å følge med på reiseruten.

Imidlertid har vi andre kilder. I et brev til Stavanger Aftenblad 2. desember 1954 kan Ånun Ramsfjell fortelle om Munthes og frøken Craggs tur fra Hjelmeland til Vadla. Konsul Spence hadde kommet til Hjelmeland kvelden før sammen med familien og de britiske offiserene. Spence og familien hadde bodd hos Ånun i mange sommerferier, og

Ånun Ramsfjells brev i Aftenbladet 2. desember 1954.

det var vel rimelig for frøken Cragg å anta at konsulen med følge ville være å finne der, siden de ikke fant dem i hytta på Vier, skriver Ånun. Spence og resten av følget følte det ikke var trygt å være på Hjelmeland, så de ble enige om at Vadla i Jøsenfjorden måtte være et bra gjemmede inntil videre. Og slik ble det. De ble fraktet inn Jøsenfjorden med motorbåt av hjelmelandsbuen Arne Larsen til Sven Gil som hadde lovet å ta imot dem.

Så forteller Ånun videre i brevet sitt: "Straks etter desse var farne sto det brått ein framand mann og ei framand kvinne midt i tunet vårt. Om det var her det budde ein Ramsfjell? ville dei veta. At eg stokk er for lite sagt. Eg vart redd. Kjem Gestapo så snart? tenkte eg. Tyskarane hadde truga med dødsstraff for dei som hjelpte engelskmenn. –Me er òg engelske, sa desse to. Og dei spurde med ein gong om eg visste kvar konsul Spence og fylgjet hans hadde vorte av. Eg laut seia som apostelen Peter, at eg ikkje kjende det mennesket, men eg slapp å svergja på det. Det var likevel til inga nytte. Gjenta sto der og smilte til dette. Ho spurde om eg ikkje kjende henne. Eg skulle då ha sett henne fleire gonger på konsulatet i Stavanger. –Her er passa våre, sa ho. –Kva gjorde de på det konsulatet 9.april om kvelden, spurde eg. Då fortalde ho nett det konsulen hadde fortalt meg, og så kjende eg henne. Me fylgde dei på kaien med ein gong, for Arne Larsson var attventande kvar tid som helst. Dei spurde sjølv om skyss, men det var nei i neven, for dei óg ville til Vadla, –må veta. Det tok likevel ikkje lang tid før dei hadde gjort det klårt at dei hørde til det same kompaniet, og så bar det inn etter fjorden med dei i ein fart. Og ein koseleg tur var det, sier Arne Larsson. Malcolm Muunthe spela på trekkspilet frå Tysdal mest heile vegen. I Vadla tok Sven Gil seg av dei, og som dei andre vart dei gøynde i Førre. Munthe gav Larsson ein papirkniv og ei treskei til minne om turen. Han har dei tinga enno."

Et blad av heimfrontens saga: **FØRRE** – fristedet for fredløse

Helt fra krigens første dager lå det flyktninger i dekning på Førregårdene, men først i 1944 tok spillet slutt

ferden. De tyske soldatene som gikk og anstet alle veier, forsvarte seg av mæten, men da ble Fina sint og ga dem det glatte lag. Hun klaget til Höllescher og han tok merkelig nok hennes parti, men da var en god del av graverdmaten spist opp.

God langst
Utpå morgenstunden dro Gestapo fra Førre med god fangst. Jone og Fina Førre ble tatt med sammen med Rolf Kjos-Hanssen og Ragnvald Mack. Kjellaug ble igjen alene på den ene gården. På den andre bodde kona til Jonas, Olauq med to små. De fikk også være igjen.

På Vadla var det også samlet en del fanger. Knut Gil var tatt og Gestapo hadde også vært over fjorden og hentet Olauq Rødlands som bodde på Følakamane. Han hadde en russer i dekning, Alexi Gladki. Begge to hadde fått en krasstje engang juling før de ble tatt med. Noen av mannskapet på «Fisterfjorden» ble også tatt. De hadde trasket atskillige flyktninger og hadde i lang tid vært aktive som kurerer og formidlere av meldinger og varer. Det var styrmann John Langvik, stursten Lars Nervik og matrosene Jakob Kleppa og Olaf Kyle. Fra Vadla dro de til Tyslandsvik og arresterte Jone Vormeland og brorsønnen Ola Vormeland. Før de satte kurs mot Stavanger var de innom på Hjelmeland og tok med seg Elmer Buer, svigersønnen til Jone og Fina

Knut Gil som nå har overratt farens forretning i Vadla, var et viktig ledet i kontakten med Førre. Han var stasjonær på farten, og det var ikke så mil han gikk med motorbåten sin i lilagale sevend.

Munthe forteller videre at de hadde så lite mat at de nærmest sultet. Det stemmer nok heller ikke, for gjestene hadde penger nok, og Jone og sønnen hans bilste såvidt på ham. Han ga seg ter proviant.

Til England
Munthe var for øvrig bare halvannen uke i Førre. Så dro han videre til Dirdal for å søke kontakt med de norske styrkene der. Det var Jonas Førre som

Fina og Jone Førre begynner å trekke på årene nå. Han er 71 og hun 68, men de er like flinke og iestrie som før. De bor nå på

Her er Førre sett fra Elnorumpa. Fjellsidene går nesten loddrett i mange hundre meters høyde.

Tross i tyskernes stadige innsjerpning av at det var forbundet med dødsstraff å hjelpe folk som arbeidet i den illegale etterretningstjenesten, var det mange som tok sjansen og hjelp. – Her berettes om noen av dem. Få steder i landet ble over et så langt tidrom brukt til dekkplass som gårdene på Førre, innerst i Jøsenfjorden. I den siste tiden var det også senderstasjon der inne. – Tyskerne hadde mistanke om at det foregikk noe illegalt, og var på razzia. To ganger ble de lur. Tredje gangen gikk det galt . . .

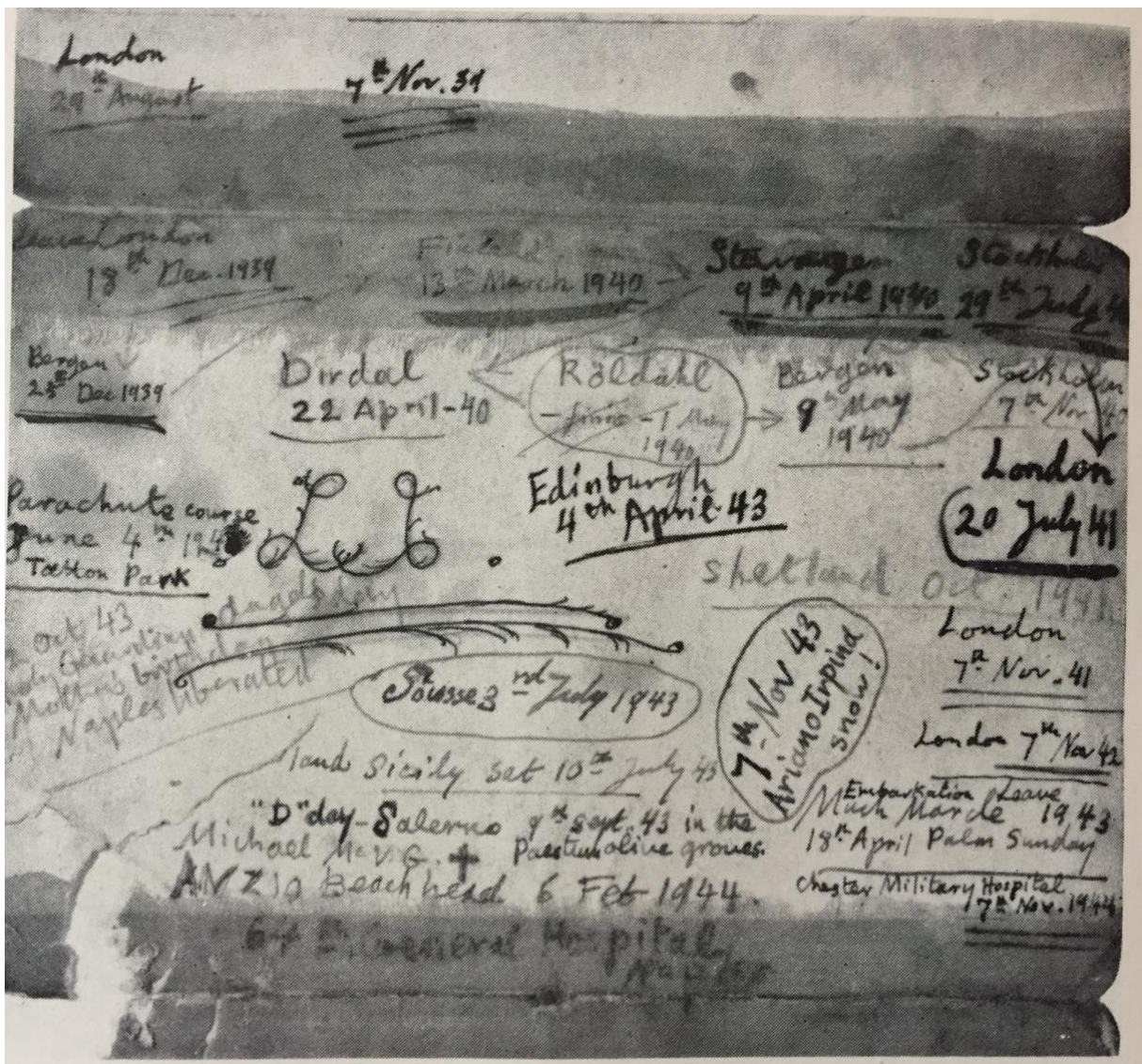
Førre – fristedet for de fredløse
I en stor reportasje i Stavanger Aftenblad 2.april 1955 fortelles det om de britiske gjestene i 1940.

Reportasjen er over en hel side og har tittelen "Førre – fristedet for de fredløse". Her kan vi lese: "I lengre tid hadde de to gårdene i Førre vært et godt tilholdssted for folk som måtte "gå under jorden". Det begynte allerede i april 1940 da den britiske viskonsul i Stavanger, Thomas Spencer, i all hast måtte komme seg vekk fra tyskerne, som svært gjerne ville ha tak i både ham og dem som arbeidet på konsulatet. "Etter mye farting kom de til kjøpmann Sven Giil på Vadla. Han plasserte dem hos svigersønnen Ola Hauge, som også

bodde på Vadla. Men det var intet blivende sted. Tyskerne hadde i mellomtiden kunngjort at det var dødsstraff for å huse britiske flyktninger. Det gjaldt å få dem inn på et mer avgjemt sted og så ble Førre valgt. Knut Giil (sønn til Sven) og Ola Hauge førte selskapet innover fjorden i motorbåt en mørk natt. De ble vel mottatt av familien Førre, men det var ingen spøk å skaffe sengeplass til alle sammen. De var 11 personer i alt og blant dem var det flere kvinner (blant annet fru Spence og datteren).“

Til Dirdal – men når?

Jone Førre kan videre fortelle at Munthe ble halvannen uke i Førre for så å dra videre til Dirdal for å søke kontakt med de norske styrkene der. Jonas Førre skyssset ham selv til Tau i motorbåt. Da er vi kommet fram til 22.april. Frøken Cragg og fru Spence skrev begge dagbøker og kan der fortelle at Munthe dro fra Førre utpå dagen den 22.

Baksiden av fotoet av Lointaine. Her har Malcolm skrevet datoene han har vært på ulike steder. Vi ser **Dirdal 22. april – 40.**

Så hvis han kom seg til Dirdal, og det kan han nok ha gjort, kan det ha vært at han har kommet dit den 23. – altså etter at de norske styrkene hadde overgitt seg.

Trygve Wyller tok kontakt med Jone Førre da han arbeidet med boka aprildagene 1940. Jone Førre skriver da: *"Det er **aldeles sikkert** at Munthe ikke var utenfor Førre i tiden fra han kom derin sammen med de øvrige natten til 13.april og til han forlot Førre for godt 22.april. Jeg hørte at kampene i Dirdal var slutt da han kom dit, men det er noget jeg ikke kan dokumentere. Det er jo bare et rykte og derfor ikke noget å legge brett på."*

Wyller omtaler også den datoen Munthe har ført inn på baksiden av bildet av sin elskede Lointaine – Dirdal 22.april 1940. Wyller mener at Munthe en eller annen gang har ført på denne datoen ut fra hva han husker, men at denne datoen selvfølgelig ikke kan være riktig. Gunnar Skadberg skriver i en artikkel i *"Ætt og heim 2001"* at Malcolm Munthe kan ha vært i Dirdal 23.april i forbindelse med den norske kapitulasjonen.

Hvor kan vi så møte Malcolm igjen neste gang?

Søyland

Thor S. Næsheim kan i et brev til Aftenbladet 3.desember 1954 fortelle at han selv besøkte Søyland i Gjesdal to ganger i april 1940. Første gangen var 16.-17. april og andre gangen 26.-28. april. Han trodde først det var 16.-17. april han møtte Malcolm, men etter å ha blitt gjort oppmerksom på at Malcolm da befant seg i Førre, mener han at det må vært under sitt andre besøk på Søyland han møtte Malcolm. Han skriver: *"Det er ingen tvil om at det var Malcolm Munthe, vi så hans bilde i avisen da han giftet seg året etter og hele familien kjente ham igjen. Han kom om ettermiddagen og viste oss sine papirer og penger, han hadde bare engelske penger som han vekslet inn i norske. Han fortalte han hadde fulgt familien Spence inn i Ryfylke, og omtalte familien slik at det var klart han kjente alle. Han ville nå forsøke å skaffe hjelp til å få familien Spence ut av landet og så ville han søke kontakt med de norske styrker. Vi var sammen med Munthe hele dagen, han fortalte hvor hjelpsomme folk hadde vært mot ham, bl.a. om en kone som hadde gitt ham egg. Han snakket om sin far og om San Michele (farens villa på Capri, forf. anmerkning). Jeg skrev noen vers av "Ja, vi elsker" for ham, den ville han syngte 17. mai. Han ga meg adressen til en kvinne i Sverige og ba meg sende et kort til henne om alt var bra og be henne hilse hans mor. Kortet skulle jeg undertegne med et kjælenavn familien hadde på ham, jeg kan ikke huske hva det var. Nestemorgen spiste han frokost med oss, og så kjørte Svein Søyland ham til Bergsagel. Hvor han senere dro hen vet jeg ikke."*

Ingrid Elizabeth
Mällberg

Til Finnøy og videre

Nå har vi altså kommet til 28. april. Da befinner han seg på kaien i Bergsagel, og vi skal følge ham videre. Lokalhistorikeren Gunnar Skadbergs svigermor, Dagny Ingebretsen f. Mällberg, fortalte om sitt møte med Malcolm Munthe i 1995. Hun forteller at Munthe kom til Reilstad på Finnøy 28. april. Noen må ha satt ham over med båt – hvem vet vi ikke. Malcolm kom til en kafé der han ble oppvartet av Dagnys mor, Ingerid Elizabeth Mällberg. Hun hadde flyktet fra Stavanger 10.april sammen med sine to sønner, Franz og Erik. Franz hadde vært med i Finlandskrigen. Gunnar Skadberg mener det ikke var tilfeldig at Munthe havnet hos dem – som britisk etterretningsoffiser kan han ha vært orientert om at det bodde en svensk-norsk familie på Reilstad. Franz fortalte senere til Dagny at

han kunne huske Munthe fra Petsamo-fronten i Finland. Munthe snakket mye med enkefru Mällberg på svensk. Han skrøt blant annet av maten hennes. Malcolm omtaler dette besøket i boka si. Han skriver at han dro videre samme dag. Det stemmer ikke. Han overnattet nemlig på en divan i stua.

Neste dag, 29. april, hjalp en ivrig og hjelpsom Malcolm Dagny med å anlegge hage. Han spadde og grov – og ingenting tydet på at han var skadet i en fot, slik han selv skriver. Om ettermiddagen samme dag dro Munthe med rutebåten fra Reilstad. Franz Mällberg skulle følge med som kjentmann. Malcolm og Franz hadde planer om å oppsøke de norske styrkene som skulle befinne seg i området rundt Ølen i Hordaland. Ombord på båten traff Franz Mällberg en kjenning fra Stavanger. Rolf Thorsen het han. De innledet en forsiktig samtale, og etter hvert kom det for en dag at de begge to var på vei for å oppsøke de norske styrkene i Hordaland. Franz ba Rolf om å bli med en tur på akterdekket. Franz fortalte til Rolf at han hadde et problem. *”Jeg har en engelskmann i salongen som også er på vei for å prøve å komme i kontakt med norske styrker. Problemet er at det befinner seg en fyr ombord som følger etter oss og holder oss under oppsyn. Kan du ta deg av ham mens vi går av på Nedstrand? Han er kledd i en melert, sid vinterfrakk og er lett å kjenne igjen”.* (Gunnar Skadberg har hatt en samtale med Rolf Thorsen som bekrefter denne samtalen). Planen videre var at Rolf skulle hoppe i land etter å ha sett at Franz og Malcolm hadde kommet seg i land.

Rolf gikk så inn i salongen og begynte å prate med den antatte spionen. Rolf fortalte at han hadde vært med i kampene i Dirdal, og da ble den fremmede svært ivrig. Han snakket godt norsk og inviterte Rolf med til en liten dram på akterdekket. Om en stund la båten til kaien på Nedstrand, og Franz og Malcolm kom seg usett i land mens Rolf oppholdt den fremmede på akterdekket. Plutselig sier Rolf: *”Jeg skal bare hente ryggsekken min”.* Og så hoppet han i land i stedet for å gå tilbake til mannen med lommelerka. På vei oppover i terrenget for å ta igjen Franz og Malcolm snudde Rolf seg for å se båten på vei ut fra kaien. Imidlertid var det noe helt annet han så. Til store forbauselse så han at båten var i ferd med å legge til Nedstrand-kaien igjen.

(Etter krigen oppsøkte Rolf kapteinen på den aktuelle båten. Han kunne da fortelle at mannen i frakken hadde oppsøkt ham i styrehuset og beordret båten til kaien igjen. Den mystiske mannen gikk i land og tok inn på stedets pensjonat. Rolf Thorsen antok at mannen var ansatt ved det tyske konsulatet i Stavanger. Rolf fikk ikke kontakt med de andre som da var på full fart bort fra kaien.)

I boka si forteller Malcolm at han og Franz etter hvert kom fram til en prestegård. Det stemmer. Gunnar Skadberg snakket med prestens datter, Berit Astrup, i 1997. Faren hadde vært sogneprest i Nedstrand fram til 1946. Hun fortalte at det var i kveldingen 29.april at de hørte kraftig banking på døra. Stemningen ble nervøs og hektisk da de to fremmede fortalte hvilken situasjon de befant seg i. Flyktingene ble så kjørt opp til Lysevatnet med drosjebil. I lånt båt rodde

Presteboligen i Nedstrand

de over vannet, kom til Vassendvik og videre til Sauda. Der fikk de norske uniformer av en slektning til Franz. De fikk imidlertid greie på at kampene på hele Vestlandet var over. Malcolm var da inne på tanken å hyre seg på en svensk skute som lå til kai i Sauda. Det endte imidlertid at han tok seg videre til Bergen via Røldal. På bildet av Lointaine har Malcolm notert "Røldal 1. mai" og "Bergen 9 .mai 1940".

Stockholm, Kompani Linge og Italia

Slik endte den britiske etterretningsoffiseren sin ferd gjennom Rogaland. Mye kan fortelles om Malcolms senere oppdrag under krigen. Her skal bare nevnes at han fra Bergen kom seg til fots over fjellet til Oslo og videre til Sverige. Da han kom til Stockholm tok han kontakt med den britiske etterretningen. Han ble da engasjert som assisterende militærattasjé ved den britiske ambassaden. Av sin britiske sjef fikk han i oppdrag å hjelpe nordmenn som ønsket å drive sabotasje mot tyskerne. Svensk politi mislikte virksomheten hans, og i juli 1941 ble han utvist fra Sverige, mistenkt for å stå bak en eksplosjon på jernbanen der et tysk tog lastet med militært utstyr på vei mot Finland og Østfronten gikk i lufta.

Malcolm og Ann Felicity Rea giftet seg i 1945

Tilbake i London samarbeidet han tett med Kompani Linge og ble til uvurderlig hjelp for den norske motstandsbevegelsen. I 1943 ble han beordret inn i det som kaltes "30 Assault Unit". Der møtte han Ian Fleming. Ian Fleming har fortalt at han ble inspirert av Malcolm Munthe da han skapte James Bond. Oppdraget til denne etterretningstyrken var å operere i front av de kjempende styrkene og bak fiendens linjer. Malcolm var med på den allierte invasjonen i Italia. 6. februar 1944 forsvinner Munthe ut av historien som britisk etterretningsoffiser. På vei til Roma ble han alvorlig såret av en tysk kanonsalve. Han ble fraktet til et militærssykehus i Algerie. Det var der han startet skrivingen av sin erindringsbok. Den ble fullført i 1946, men ikke utgitt før i 1954.

Malcolm giftet seg i 1945 (ikke med Lointaine...) og fikk tre barn. Etter et mislykket forsøk på en politisk karriere for det konservative partiet konsentrerte han seg om vedlikehold av sine eiendommer i Sverige, England og Italia. Han døde i 1995.

Interessen for Malcolm Munthes spennende liv tar ikke slutt. Senest i år har det kommet ut en svensk bok med tittelen «Mysteriet Malcolm Munthe: Churchills agent i Norden».

Kilder:

Stavanger Aftenblad

Rogaland Avis

VG

Trygve Wyller: Aprildagene 1940, Stabenfeldt forlag 1959

Malcolm Munthe: På hemmelig oppdrag i Norge, Stabenfeldt forlag 1954